

عوامل موثر در توسعه رویدادهای تربیت بدنی و ورزش دانش آموزی مدارس شهر مشهد

سمیه سمیعی^۱، رامتین بهشتی^۲، فخرالسادات طباطبائیان^۳، زهراسادات میرزازاده^۴

۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی دانشگاه فردوسی مشهد، ایران: sanazsmyy60@gmail.com

۲. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی دانشگاه فردوسی مشهد، ایران: ramtin.beheshti@mail.um.ac.ir

۳. استادیار مدیریت ورزشی دانشگاه فردوسی مشهد، ایران: nimavard2016@gmail.com

۴. استادیار مدیریت ورزشی دانشگاه فردوسی مشهد، ایران: z.mirzazadeh@um.ac.ir

چکیده

هدف: ورزش دانش‌آموزی در قاعده هرم ورزش کشور قرار دارد و نقشی بنیادین در توسعه ورزش‌های همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای دارد؛ هدف پژوهش حاضر، بررسی عوامل مؤثر بر توسعه رویدادهای تربیت‌بدنی و ورزش دانش‌آموزی در مدارس شهر مشهد بود.

روش‌ها: پژوهش حاضر از حیث هدف کاربردی و به لحاظ ماهیت از نوع پژوهش‌های اکتشافی بوده که به همین دلیل از روش سیستماتیک نظریه داده بنیاد و رویکرد گلگیری استفاده شد. از بین جامعه آماری پژوهش ۱۲ نفر به صورت هدفمند به عنوان نمونه در بخش مصاحبه در نظر گرفته شدند؛ همچنین، محققان از مطالعات کتابخانه‌ای به عنوان منبع تکمیلی ابزار مصاحبه استفاده کردند. جامعه آماری تحقیق حاضر را مدیران ستادی تربیت بدنی و کارشناسان تربیت بدنی اداره کل آموزش و پرورش شهر مشهد و مدیران و معلمان تربیت بدنی مدارس این شهر، تشکیل دادند.

یافته‌ها: عوامل موثر در توسعه رویدادهای ورزش در مدارس شامل عوامل مرتبط با نیروی انسانی، سیاستگذاری و برنامه ریزی، اقتصادی - مالی، امکانات و زیرساخت‌های ورزشی، سازمانی و اداری، آموزش - پژوهش، انگیزش، فرهنگی - اجتماعی به عنوان عوامل مؤثر در توسعه رویدادهای ورزش دانش‌آموزی شهر مشهد شناسایی شدند.

نتیجه‌گیری: نتایج حاصل از مولفه‌های بالا بدین شکل است، بالاترین میانگین رتبه مربوط به مولفه‌های "امکانات و زیرساخت"، "انگیزش"، "آموزش و پژوهش"، در رتبه‌های بعدی قرار دارند. همچنین عوامل اقتصادی در اولویت آخر قرار گرفت بر مبنای نتایج برای توسعه و ترویج رویدادهای تربیت‌بدنی و ورزش در مدارس باید به تعلیم و تربیت معلمان تربیت‌بدنی و ورزش در دانشگاه‌ها، برگزاری دوره‌های دانش افزایی برای معلمان ورزش، فراهم کردن زیرساخت‌های ورزشی در مدارس با همکاری خیرین و نهادهای مرتبط، برگزاری مستمر اردوها و رویدادهای ورزشی، ایجاد پایگاه‌های استعدادیابی در مدارس، برگزاری همایش‌ها و کنفرانس‌های علمی با محوریت ورزشی دانش‌آموزی، تهیه محتوای ورزشی به روز و کاربردی برای دانش‌آموزان، استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی و استعدادیابی ورزشی در مدارس و نظارت دائم از فعالیت‌های معلمان ورزش توجه کرد.

واژگان کلیدی

ورزش، مدرسه، ورزش دانش‌آموزی، توسعه رویدادهای ورزشی، ورزش مدارس

مقدمه

امروزه ورزش به عنوان یک پدیده اجتماعی بزرگ و فراگیر در سرتاسر دنیا پذیرفته شده و به عنوان یک مقوله چندبعدی با تأثیرات گسترده، جایگاه و نقش خود را در اقتصاد، سلامتی افراد، گذراندن اوقات فراغت سالم و لذت بخش، روابط اجتماعی، پیشگیری از مفاسد اجتماعی و انحرافات اخلاقی رو به گسترش در جامعه و کاربردهای متعدد دیگر متجلی کرده است (جهان تاب‌نژاد، مهدی‌پور و خطیبی، ۲۰۱۸، ۱۶۶)؛ تا جاییکه توسعه آن در دستور کار سازمان‌های مربوطه به عنوان یک پدیده حیاتی قرار گرفته است. توسعه ورزش به سیاست‌ها، فرآیندها و اقداماتی گفته می‌شود که از ترکیب آنها تلاش می‌شود فرصت‌ها و تجارب ورزشی برای همه افراد جامعه به وجود آید که با ابعاد مهم دیگری مانند توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مرتبط است. در واقع توسعه ورزش و رویدادهای ورزشی فرایندی است که به موجب آن فرصت‌ها، فرایندها، سیستم‌ها و ساختارها به گونه‌ای باید ایجاد شوند تا افراد جامعه بتوانند در همه گروه‌ها در ورزش و تفریح‌ها شرکت کنند و عملکرد خود را به سطح موردنظرشان ارتقا دهند (وقار، رضانی‌نژاد، ملایی و زکی‌زاده، ۲۰۱۹؛ ۹۴).

در این راستا از جمله اهداف نظام آموزش و پرورش کشور، تربیت نسلی شاداب و با نشاط است که در کنار فراگیری علوم مختلف از سلامتی، تحرک و پویایی لازم برخوردار باشند. مدارس کشور بعنوان اصلی ترین پایگاه تعلیم و تربیت مورد توجه مدیران آموزش و پرورش بوده و در کانون توجه برنامه‌ریزی و طراحان تعلیم و تربیت قرار دارد. برگزاری بازی‌ها و رقابت‌های ورزشی از جمله جاذبه‌های تربیت بدنی در مدارس بوده و از موضوعات مورد اقبال و علاقه دانش آموزان می‌باشد و با اجرای مسابقات و فعالیت‌های ورزشی می‌توان شادابی و نشاط را به محیط‌های آموزشی تزریق کرد (جعفری کوپایی، حمیدی و نظری، ۱۳۹۵). مسابقات و رویدادهای ورزشی از دیرباز از ابزارهای بسیار قوی جهت رشد و تعالی دانش آموزان در حوزه آموزش و پرورش بوده است بطوریکه علاوه بر ارتقای مهارت‌های ورزشی و گذراندن لحظات شاد و بانشاط، تجربیات و مهارت‌های فراوانی را در حوزه‌های اجتماعی و اخلاقی و فرهنگی به دانش آموزان ارزانی داشته است. برای دستیابی به این آرمان‌ها و اهداف آموزش و پرورش در غالب (المپیاد ورزشی درون مدرسه‌ای) به مدارس سراسر کشور ابلاغ شده است (سلیمانی و قره خانی، ۱۳۹۵).

پژوهش‌ها نشان می‌دهند که اگر ورزش مدارس به طور جدی توسعه یابد، می‌تواند توسعه ورزش کشور را در سطح جامعه تحت تأثیر قرار دهد. لذا در نظام آموزش و پرورش و مدرسه، تربیت بدنی و ورزش به عنوان یک وسیله تربیتی، می‌تواند نقش ارزنده‌ای در این نظام داشته باشد، با اهمیت دادن به ورزش مدارس می‌توان در معرفی چهره واقعی تربیت بدنی و ورزش اقدامات اساسی انجام داد. کشورهایی که به سطح مطلوبی از توسعه اقتصادی و اجتماعی رسیده‌اند، بخش مهمی از منابع مادی و معنویشان به ورزش مدارس اختصاص می‌یابد، اما برعکس در کشورهای در حال توسعه و فقیر، آمار و ارقام پژوهش‌های جمعیت‌شناسی، از اوضاع اسفبار و دردناک ورزش مدارس حکایت می‌کند. در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران آمده است که مهم‌ترین و اساسی‌ترین وظیفه دولت و وزارت آموزش و پرورش، فراهم کردن امکانات آموزشی و رفاهی برای کودکان و نوجوانان، یعنی بزرگترین نیروهای انسانی آینده کشور است. بخش مهمی از برنامه آموزشی مدرسه و فرایند تربیت و پرورش کودکان، نوجوانان و جوانان را تربیت بدنی و ورزش مدارس شکل می‌دهد. تربیت بدنی به عنوان بخشی از تعلیم و تربیت، می‌کوشد با استفاده از فعالیت‌های جسمانی، حرکتی و ورزشی به جریان رشد و پرورش هماهنگ و متوازن کلیه جنبه‌های وجود و برخورداری از سلامتی کامل کمک نماید (پاکدلان و همکاران، ۲۰۲۰). مسلم است که آموزش و پرورش به ترتیب کل وجود عنایت دارد. با توجه به این مطلب باید آموزش و پرورش طرح‌های ورزشی خود را طوری برنامه‌ریزی نماید که اکثر مولفه‌هایی که سلامت جسمی و روحی دانش آموزان را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند، را در برگیرد. توسعه ورزش دانش آموزی نیز از این امر مستثنی نمی‌باشد. با توجه به مولفه‌هایی از قبیل شادی و نشاط، مسئولیت‌پذیری، روحیه جمع‌گرایی، اعتماد بنفس، سلامت جسمی، سلامت روحی، مشارکت فعال همه جانبه‌ی دانش آموزان، تقویت هویت‌های اسلامی زمان خواندن سرود ملی و سوگند نامه، زمان به اهتزاز در

آمدن پرچم ملی ایران و پرچم المپیک، استعداد یابی و نخبه پروری، یکی از راه‌های استعداد افراد در زمینه‌های گوناگون، خلق موقعیت‌ها و فضاهایی است که شخص بتواند توانایی‌ها و قابلیت‌های بالقوه خود را بروز دهد. المپیک ورزشی درون مدرسه‌ای بهترین فرصت در این زمینه است (رعنایی، ساعت‌چیان، ۱۳۹۵). با توجه به جایگاه مهم ورزش و رویدادهای ورزشی در آموزش و پرورش، پژوهش‌های فراوانی به بررسی جنبه‌های مختلف این بعد از ورزش پرداخته است. در پژوهشی جهان تاب‌نژاد و همکاران (۲۰۱۸) نه عامل فرهنگی و اجتماعی، مدیریتی و سازمانی، اقتصادی، نیروی انسانی متخصص، امکانات و تجهیزات، انگیزشی، زمانی، آب و هوا و رسانه به عنوان عوامل مؤثر بر توسعه ورزش‌های پایه در مدارس ابتدایی شهر اهواز معرفی کردند. قنبری فیروزآبادی و همکاران (۲۰۲۰) در تحقیقی به "طراحی الگوی راهبردی توسعه ورزش دانش‌آموزی" دریافتند که مؤلفه‌های نیروی انسانی، منابع مالی، فضا و تجهیزات، اجرای درس و فوق برنامه تربیت‌بدنی به عنوان عوامل علی و مؤلفه‌های مدیریتی، فرهنگی اجتماعی، رسانه و فناوری، علمی ورزشی به عنوان شرایط زمینه‌ای مؤثر بر توسعه ورزش دانش‌آموزی شناخته شدند و مؤلفه‌های مالی، سیاسی، اقتصادی و اداری به عنوان شرایط مداخله‌گر مورد شناسایی قرار گرفت؛ همچنین راهبردهای توسعه ورزش دانش‌آموزی شامل مؤلفه‌های توسعه ساختاری، اقدامات مدیریتی، توسعه نیروی انسانی، توسعه درآمدی، توسعه فضا و تجهیزات، توسعه فرهنگی و توسعه برنامه‌های فوق برنامه مشخص گردید نصیری خوزانی و همکاران (۲۰۲۰) در تحقیقی با عنوان طراحی مدل توسعه پایدار مشارکت ورزش دانش‌آموزی ایران اذعان نمودند که هم‌افزایی و مشارکت خانواده‌ها، سازمان‌ها و نهادها، باعث پویایی دانش‌آموزان و نشاط اجتماعی می‌شود و بستر را برای تأمین منابع مالی و توسعه زیرساختی حوزه ورزش دانش‌آموزی فراهم می‌نماید. پژوهش‌های متعددی نیز در خارج از کشور در راستای این تحقیق انجام گردیده است که از جمله آنها می‌توان به تحقیق کومووا و همکاران (۲۰۱۵) در شناسایی الزامات مدیریت ورزش مدارس در روسیه، امکانات را به عنوان مهم‌ترین مورد ذکر کردند.

با توجه به بررسی ادبیات و پیشینه تحقیق، محققان دریافتند که علیرغم تأکید برنامه‌های کلان توسعه کشور بر ورزش تربیتی و به ویژه ورزش دانش‌آموزی و تحقیقاتی که در حوزه تربیت بدنی و ورزش در مدارس صورت گرفته است در کمتر پژوهشی نگاهی همه‌جانبه به توسعه رویدادهای ورزشی مدارس شده است و با توجه به شرایط متغیر جامعه و پیشرفت‌های تکنولوژی و فناوری و تغییر سبک زندگی مردم انجام تحقیقات مقطعی که تکمیل‌کننده یافته‌های قبلی پژوهشگران باشد، ضروری است. لذا از آنجاکه ورزش دانش‌آموزی در قاعده هرم ورزش کشور قرار دارد و نقشی بنیادین و پایه‌ای در ورزش‌های همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای دارد، نگاه توسعه‌ای به این مقوله انکارناپذیر است و باید بیش از پیش مورد توجه و بررسی پژوهشگران و متخصصان قرار گیرد همچنین افزایش تحقیقات صورت گرفته در این زمینه می‌تواند جوانب مختلف توسعه و گسترش رویدادهای این حیطه را بیش از پیش روشن نمایند تا زمینه رشد و توسعه سایر حوزه‌های ورزش نیز سهل‌تر از قبل فراهم گردد؛ و از آنجاکه توجه به توسعه و رشد ورزش دانش‌آموزی در استان‌ها در نهایت می‌تواند منجر به این امر در سطح کشور شود، لذا هدف از انجام این پژوهش پاسخ به این سوال بود که عوامل اثرگذار بر توسعه رویدادهای تربیت‌بدنی و ورزش مدارس شهر مشهد کدامند؟

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نوع پژوهش‌های تحلیلی می‌باشد که به صورت کیفی انجام شد. روش گردآوری داده‌ها در این پژوهش شامل مصاحبه و مطالعه و بررسی اسناد و مدارک همچون اسناد بالادستی، کتب، مقالات و پایان‌نامه‌ها بود. قلمرو موضوعی و مکانی پژوهش در شهر مشهد بوده است. جامعه آماری پژوهش حاضر را مدیران و کارشناسان ستادی حوزه معاونت تربیت‌بدنی، کارشناسان تربیت‌بدنی آموزش و پرورش، مسئولین انجمن‌های ورزشی و دبیران تربیت‌بدنی در سطح اداره کل آموزش و پرورش و مدارس شهر مشهد تشکیل دادند که از بین این افراد، ۱۲ نفر به صورت هدفمند به عنوان نمونه پژوهش جهت انجام مصاحبه انتخاب شدند. مصاحبه روش

اصلی جمع‌آوری داده‌ها بود. همچنین از طریق مصاحبه‌های عمیق، از افراد مشارکت‌کننده خواسته شد که نظریاتشان را در مورد عوامل مؤثر بر توسعه رویدادهای ورزش دانش‌آموزی در شهر مشهد اعلام کنند. محقق به صورت حضوری با افراد مشارکت‌کننده در پژوهش مصاحبه کردند و فرایند مصاحبه را انجام دادند. زمان انجام مصاحبه‌ها بین ۳۵ تا ۷۰ دقیقه متغیر بود. علاوه بر این، محقق با مطالعه کتاب‌های موجود، مقالات چاپ شده علمی، بررسی سایت‌های مختلف ورزشی و مشاهده مصاحبه‌های افراد صاحب‌نظر در حوزه صنعت ورزش، به عنوان منبع تکمیلی و مکمل ابزار مصاحبه، برای گردآوری داده‌ها استفاده کردند.

همزمان با جمع‌آوری داده‌ها و انجام مصاحبه‌ها، کار تحلیل داده‌ها نیز انجام گرفت، چراکه لازمه رسیدن به بینش صحیح که توضیح‌دهنده پدیده‌ها باشد، جمع‌آوری داده‌ها، کدگذاری و تحلیل و مطالعه ادبیات موجود به صورت همزمان است. کدگذاری‌های باز، محوری و انتخابی برای احصای مقوله‌های سطح اول و دوم (محورها) و ارتباط آنها استفاده شد. دسته‌بندی‌ها بر اساس پالایش کدها، حذف کدهای تکراری، مقایسه و بررسی کدها، انجام گرفت. در پایان نیز برای روایی سنجی یافته‌ها، نتایج در قالب جدول و گزارش در اختیار چند تن از مصاحبه‌شوندگان قرار گرفت تا توسط ایشان نیز بررسی و اصلاح شود.

نتایج

در پژوهش حاضر، فرایند مصاحبه با ۱۲ نفر از خبرگان مرتبط با امر ورزش و تربیت بدنی در مدارس انجام گرفت که اطلاعات جمعیت شناختی آنها در جدول زیر آمده است:

جدول (۱) ویژگی‌های جمعیت شناختی افراد شرکت‌کننده در مصاحبه

ردیف	جنسیت	تحصیلات	سن	سابقه مدیریت
۱	زن	کارشناسی ارشد	۳۷	۷
۲	زن	کارشناسی	۲۵	۳
۳	زن	کارشناسی ارشد	۴۱	۱۲
۴	زن	کارشناسی ارشد	۳۳	۵
۵	مرد	دکتری	۳۹	۳
۶	مرد	کارشناسی	۴۳	۱۱
۷	مرد	کارشناسی	۲۶	۳
۸	مرد	کارشناسی ارشد	۲۸	۵
۹	مرد	کارشناسی ارشد	۳۹	۹
۱۰	مرد	کارشناسی ارشد	۴۵	۱۳
۱۱	مرد	دکتری	۴۹	۱۷
۱۲	مرد	کارشناسی	۵۴	۱۹

بر اساس یافته‌های حاصل از جدول بالا، افراد شرکت‌کننده شامل ۴ زن و ۸ مرد و در محدوده سنی ۲۵ تا ۵۴ بودند که از این بین بیشتر افراد مشارکت‌کننده دارای مدرک کارشناسی ارشد با فراوانی ۶ و ۴ نفر دارای مدرک کارشناسی و ۲ نفر هم دارای مدرک دکتری بودند که همه آنها سابقه حداقل ۳ سال مدیریت در تربیت بدنی و ورزش مدارس را داشتند.

در ادامه یافته‌های پژوهش، با استفاده از تحلیل همزمان فرایند کدگذاری و پس از مصاحبه‌ها، عوامل مؤثر بر توسعه رویدادهای ورزش دانش‌آموزی شهر مشهد از طریق کدگذاری باز و محوری شناسایی شدند. کدگذاری باز مصاحبه‌ها حاکی از آن بود که ۱۰۰ شاخص اولیه جزو عوامل مؤثر بر توسعه رویدادهای ورزش دانش‌آموزی شهر مشهد هست که درنهایت این شاخص‌ها در ۸۸ شاخص نهایی دسته‌بندی

شدند. در مرحله پس از فرایند کدگذاری باز، فرایند کدگذاری محوری صورت گرفت. طی فرایند کدگذاری محوری، محققان، از ابزار تحلیلی پرسش و مقایسه دائمی و نظری بین ابعاد، ابعاد فرعی و مشخصه‌های آن که در کدگذاری باز ظاهر شده‌اند، استفاده کردند تا روابط بین ابعاد و ابعاد فرعی را توسعه دهند. در نتیجه شاخص‌های نهایی در ۸ عامل محوری طبقه بندی شدند که در جدول ۲ اطلاعات توصیفی این ۸ عامل بیان شده است.

جدول (۲) میانگین و انحراف استاندارد مولفه‌های پژوهش

شماره مولفه	مولفه	میانگین	انحراف استاندارد
۱	نیرو انسانی	۴/۲۱	۰/۵۳
۲	انگیزش	۴/۲۹	۰/۵۴
۳	اقتصادی - مالی	۴/۱۲	۰/۶۸
۴	فرهنگی - اجتماعی	۴/۱۷	۰/۶۶
۵	آموزش و پژوهش	۴/۲۵	۰/۵۳
۶	سازمانی و اداری	۴/۱۴	۰/۷۰
۷	سیاست گذاری و برنامه ریزی	۴/۲۴	۰/۷۳
۸	امکانات و زیر ساخت	۴/۳۳	۰/۶۵

همانطور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود بالاترین میانگین در بین ۸ مولفه عوامل توسعه ای رویدادهای ورزشی مدارس شهر مشهد مربوط به مولفه امکانات و زیرساخت ($SD = \pm 0/65, x = 4/33$) و پایین ترین میانگین مربوط به مولفه اقتصادی - مالی ($SD = 0, x = 4/12$) می‌باشد.

در ادامه و برای اولویت بندی این مولفه‌ها از آزمون فریدمن استفاده شد که نتایج حاصل از این آزمون در جدول زیر آورده شده است.

جدول (۳) نتایج آزمون فریدمن جهت اولویت بندی مولفه‌های پژوهش

عوامل	میانگین رتبه	تعداد	خی-دو	درجه آزادی	سطح معناداری
نیرو انسانی	۵/۴۴	۲۰۰	۱۲۰/۲۵۷	۱۱	۰/۰۰۱
انگیزش	۶/۰۵				
اقتصادی - مالی	۵/۳۵				
فرهنگی - اجتماعی	۵/۵۱				
آموزش و پژوهش	۵/۸۵				
سازمانی و اداری	۶/۲۵				
سیاست گذاری و برنامه ریزی	۶/۷۴				
امکانات و زیر ساخت	۵/۵۲				

همانطور که در جدول بالا ملاحظه می‌گردد، چون سطح معنی داری آزمون فریدمن کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین بین مولفه‌های (عوامل) توسعه رویدادهای ورزش مدارس مشهد اولویت معناداری وجود دارد. براین اساس، بالاترین میانگین رتبه مربوط به مولفه‌های "سیاست گذاری و برنامه ریزی"، "سازمانی و اداری"، "انگیزش" می‌باشد. همچنین عوامل اقتصادی در اولویت آخر قرار گرفت.

در جدول زیر وضعیت تمام عوامل موجود در فرایند مصاحبه را بر اثرگذاری بر توسعه رویدادهای ورزشی مدارس را بررسی کردیم.

جدول (۴) تعیین وضعیت عوامل تاثیرگذار بر توسعه رویدادهای ورزشی مدارس (آزمون توزیع دو جمله‌ای)

مولفه ها	طبقه	تعداد	نسبت مشاهده شده	نسبت آزمون	سطح معناداری
سیاست گذاری و برنامه ریزی	M < ۳	۱۹	۰/۱۰	۰/۵	۰/۰۰۱
	M > ۳	۱۸۱	۰/۹۰		
سازمانی و اداری	M < ۳	۱۷	۰/۰۸	۰/۵	۰/۰۰۱
	M > ۳	۱۸۳	۰/۹۲		
انگیزشی	M < ۳	۶	۰/۰۳	۰/۵	۰/۰۰۱
	M > ۳	۱۹۴	۰/۹۷		
نیرو انسانی	M < ۳	۶	۰/۰۳	۰/۵	۰/۰۰۱
	M > ۳	۱۹۴	۰/۹۷		
امکانات و زیر ساخت های ورزشی	M < ۳	۱۲	۰/۰۶	۰/۵	۰/۰۰۱
	M > ۳	۱۸۸	۰/۹۴		
آموزش و پژوهش	M < ۳	۹	۰/۰۵	۰/۵	۰/۰۰۱
	M > ۳	۱۹۱	۰/۹۵		
فرهنگی و اجتماعی	M < ۳	۱۶	۰/۰۸	۰/۵	۰/۰۰۱
	M > ۳	۱۸۴	۰/۹۲		
اقتصادی و مالی	M < ۳	۲۲	۰/۱۱	۰/۵	۰/۰۰۱
	M > ۳	۱۷۸	۰/۸۹		

با توجه به نتایج جدول ۴- و تعداد مشاهدات گزارش شده، نتیجه می‌شود که تمامی عوامل اثر گذار بر توسعه رویدادهای ورزش دانش‌آموزی بنا به سطح معناداری و آماره‌های مشاهده شده به عنوان عوامل اثر گذار از وضعیت با اهمیتی برخوردار است. این بدان معنا است که مولفه‌های مذکور از دید افراد پاسخگو به عنوان یک عامل در جهت توسعه ورزش دانش‌آموزی حائز اهمیت می‌باشد.

بحث و نتیجه گیری

اهمیت نقش ورزش در سلامت جسم و روان دانش‌آموزان برکسی پوشیده نیست و در این راستا فعالیت‌ها و رویدادهای ورزشی در مدارس به صورت هدفمند می‌تواند آینده‌ای بانشاط و توام با سلامت اجتماعی و قهرمان‌پروری برای کشور رقم بزند. انجام فعالیت‌های ورزشی در مدارس، نه تنها ضرورتی مهم برای تربیت نسلی سالم، تندرست و داشتن دانش‌آموزانی پویا و پرنرزی است، بلکه بهترین فرصت برای نهادینه کردن فرهنگ ورزش در میان آینده‌سازان این مرزوبوم است. لذا هدف از انجام پژوهش حاضر شناسایی عوامل موثر بر توسعه رویدادهای تربیت بدنی و ورزش مدارس شهر مشهد بود. در راستای این هدف در نهایت هشت عامل موثر بر توسعه رویدادهای ورزش مدارس شناسایی شدند که در ادامه این عوامل مورد بحث قرار گرفته اند.

یکی از عوامل شناسایی شده توسعه رویداد ورزش مدارس، عامل نیروی انسانی است که دربرگیرنده شاخص‌های جذب مربیان و معلمان متخصص ورزشی در آموزش و پرورش، سازماندهی مناسب معلمان تربیت بدنی (توازن و تقسیم بندی درست در توزیع نیروی انسانی در سطح مدارس و مناطق)، به روز بودن اطلاعات معلمان تربیت بدنی، توانمندسازی و تقویت مستمر شایستگی‌های معلمان تربیت بدنی، وجود مربیان رشته‌های مختلف ورزشی در شهر از میان معلمان تربیت بدنی (کارایی و کیفیت کار معلمان تربیت بدنی در مدارس، حمایت و تجلیل از ستارگان ورزشی و کادر فنی تیم‌ها، استفاده از تجربه معلمان تربیت بدنی با سابقه بین‌المللی، شاخصه علمی معلمان تربیت

بدنی، مدارک تحصیلی و ...)، انگیزش و حمایت از نیروی انسانی، وضعیت معیشت و رضایت شغلی معلمان تربیت بدنی، تعداد معلمان تربیت بدنی هر منطقه (نسبت معلم به دانش‌آموز) و میزان حقوق و دستمزد نیروهای انسانی (معلمان و مربیان تربیت بدنی و...) هست. فیروزآبادی و همکاران (۲۰۲۰) و دوستی همکاران (۲۰۱۹) به میزان اهمیت نیروی انسانی در توسعه ورزش و توسعه ورزش دانش‌آموزی پرداخته‌اند. با توجه به اهمیت نیروی انسانی در سازمانهای نوین، در مدیریت نوین نیروی انسانی منبع اصلی فرآیند افزایش کارایی به حساب می‌آید و به همین دلیل می‌بایست مجموعه نیروی انسانی به مثابه یک سیستم تلقی شده و با استراتژی کلی سازمان یعنی توسعه ورزش دانش‌آموزی مرتبط و هماهنگ گردد. با توجه به نتایج پیشنهاد می‌شود زیرساخت‌های لازم و سیاست‌های لازم جهت توانمندسازی و به روز کردن دانش و اطلاعات نیروی انسانی در دستور کار قرار گیرد همچنین از میزان انگیزه و رضایت شغلی معلمان نباید غافل شد. از همین‌رو شناسایی و پرورش مدیران خلاق و همچنین حمایت از آنها می‌تواند به راهکارهای ارائه شده در این پژوهش جامعه عمل بپوشاند و بخشی از مشکلات رویدادهای ورزش مدارس را مرتفع سازد. برای رقابت موفق‌تر در دنیای امروز، اهمیت دادن به منابع انسانی از ضروری‌ترین اقدامات سازمان‌های ورزشی است. هم‌اکنون موفق‌ترین مدارس و آکادمی‌های جهان، مشغول تربیت نیروی کار منابع انسانی برای پیشبرد مدیریت سازمان‌ها و موفقیت آنها هستند.

از عوامل دیگر توسعه رویدادهای ورزشی مدارس، اقتصادی و مالی با شاخص‌های میزان بودجه اختصاص یافته به ورزش دانش‌آموزی، منابع مالی و اعتباری مدارس، بازاریابی و اسپانسرینگ ورزشی در آموزش و پرورش، توزیع عادلانه بودجه بر اساس مناطق محروم تا توسعه یافته، جذب منابع مالی برون‌سازمانی، درآمد ادارات آموزش و پرورش از حوزه ورزش، وضعیت اقتصادی خانواده‌ها (میزان درآمد خانواده‌ها و ...) و وضعیت اقتصادی جامعه (تورم، تحریم و ...) است. کمالوند و افشاری (۲۰۲۱) و سالار زاده و محبوبی (۲۰۰۹) به میزان اهمیت اقتصاد در توسعه ورزش دانش‌آموزی و رضای نژاد و هژبری (۲۰۲۰) به اهمیت اقتصاد به عنوان یکی از عوامل توسعه ورزش پرداخته‌اند. اقتصاد در تمام فعالیت‌هایی که در اجتماع صورت می‌گیرد نقشی تعیین‌کننده دارد یکی از این فعالیت‌ها بخش ورزش است جایی که هرکسی با هر سمت و سنی را جذب می‌کند و یکی از این قشر مخاطب دانش‌آموزانند. در همین راستا پیشنهاد می‌شود مدارس و ادارات آموزش و پرورش به منظور تزریق منابع مالی برای فراهم کردن شرایط بهتر به سمت اسپانسرها و حامیان برون‌سازمانی بروند. باید توجه داشت که توسعه زیرساخت‌های صنعت ورزش در جهان و همچنین تأمین نیازهای جاری مالی ورزش مدارس بدون سرمایه‌گذاری دولت‌ها و بخش خصوصی ممکن نیست. منابع در دسترس برای توسعه ورزش مدارس در جهان به طور کلی شامل بودجه‌های اختصاص یافته از دولت‌ها، حق پخش حامیان باشگاه‌ها شامل شرکت‌های دولتی و خصوصی و سایر مواردی است که به نحوی می‌تواند در تکاپوی نیاز مالی ورزش مدارس مؤثر باشد.

عامل دیگر نیز امکانات و زیرساخت‌های ورزشی است. غفوری و همکاران (۲۰۱۸) و رضای نژاد و همکاران (۲۰۱۸) از اهمیت زیرساخت‌های لازم جهت توسعه ورزش در پژوهش‌های خود گفته‌اند. امکانات و زیرساخت‌های مناسب این امکان را می‌دهد که مشارکت در ورزش افزایش یابد و با حضور مدارس تخصصی در جهت رشد علمی نیز برآییم. رشد و مشارکت فزاینده نیز در ورزش دانش‌آموزی می‌تواند مشاهده شود به شرط آنکه تجهیزات و امکانات در سطح استان و شهرستان‌ها به طور عادلانه تقسیم گردد و از کیفیت و استانداردهای لازم نیز به جهت رشد ورزش و ممانعت از آسیب‌های احتمالی برخوردار باشد.

عامل دیگر آموزشی - پژوهشی هست. در همین راستا نیز اسلامی (۲۰۱۵) و مرادی و همکاران (۲۰۱۲) به نتایج مشابه دست یافته‌اند. با توجه به نقش مهم عوامل آموزشی و پژوهشی در خصوص تربیت افراد کارآمد و خبره و متخصص در زمینه ورزش که می‌توانند نقش مؤثر و سازنده‌ای در گرایش افراد به ورزش داشته باشند و همچنین تأثیر پژوهش‌ها بر توسعه ورزش همگانی و مدارس تأثیر این عوامل قابل بیان است. پیشنهاد می‌گردد در ساعت آموزشی درس تربیت‌بدنی در مدارس بازنگری انجام شود و همچنین علاوه بر زمان کلاسی، دوره‌ها

و همایش‌هایی به صورت بازی و ورزش یا جهت آموزش برای دانش‌آموزان اجرا گردد. بحث راجع به راهکارهای عملی افزایش جاذبه درس تربیت‌بدنی در مدارس و یا فراهم نمودن بستر آموزشی بهتر و موثرتر درس تربیت‌بدنی در مقاطع مختلف تحصیلی است که دارای تفاوت‌هایی می‌باشد، چون معمولاً شرایط موجود، تعیین‌کننده روش برخورد ما با مسائل هستند. گرچه مهمترین مسئله‌ای که از اهمیت خاصی برخوردار است و معمولاً پیرامون آن مباحثی صورت می‌گیرد، بحث امکانات و توانمندی‌های بالقوه است. یکی از روش‌هایی که موجب افزایش جاذبه درس تربیت‌بدنی در مدارس می‌شود نصب تابلوی اعلانات ورزشی است که می‌توان از طریق آن اطلاعات جدید ورزشی، اخبار و غیره را به دانش‌آموزان ارائه کرد. همچنین مسابقات می‌تواند در سطوح مختلف اجرا شود، از سطح یک کلاس گرفته تا سطوح بالاتر آموزشگاه ناحیه، استان و کشور که هم اکنون در مقطع راهنمایی و در مدارس عشایری کشور در دهه فجر اجرا می‌شود.

از دیگر عوامل نیز فرهنگی - اجتماعی با شاخص‌های حمایت خانواده‌ها از ورزش دانش‌آموزان، نگرش‌ها به ورزش و اوقات فراغت در سطح خانواده و جامعه، فعالیت‌های داوطلبانه در آموزش و پرورش، نگرش معلمان، مدیران مدارس و اولیای دانش‌آموزان به درس تربیت‌بدنی، توصیه به ورزش در فرهنگ ملی و تعالیم دینی، آگاهی از فواید روانی و جسمانی ورزش در جامعه و رواج سبک زندگی فعال در بین دانش‌آموزان و خانواده‌ها هست. شریعتی و همکاران (۲۰۱۹) و شهولی کوه شوری و همکاران (۲۰۲۱) به اهمیت فرهنگ و عوامل اجتماعی در توسعه ورزش دانش‌آموزی دست یافتند. بیشتر آنچه افراد انتخاب می‌کنند برگرفته از نگرش‌ها، افکار و عقاید آنهاست پس بی‌شک برای توسعه و رشد ورزش دانش‌آموزی آنچه دانش‌آموزان به عنوان فرهنگ در اجتماعی پذیرفته‌اند نقش تأثیرگذاری خواهد داشت در نتیجه پیشنهاد می‌گردد بانفوذ در باور دانش‌آموزان توسط ارائه فواید روانی و جسمانی ورزش و آموزش آن به خانواده‌ها به جهت حمایت فرزندان به سمت ورزش به توسعه ورزش دانش‌آموزی کمک گردد. در حال حاضر بسیاری از کتب ورزشی مفید وجود دارند که به امر تربیت‌بدنی از دیدگاه خاص و ویژه ای می‌نگرند و علاوه بر آنها می‌توان از مجلات و روزنامه‌ها و هفته‌نامه‌های معتبر و معروف ورزشی نام برد، کارشناسان تربیت‌بدنی آموزش و پرورش می‌توانند با در اختیار قرار دادن این منابع عظیم نقش مهمی در ترغیب دانش‌آموزان به ورزش ایفا کنند. از جمله عوامل ایجادکننده انگیزه خبررسانی و اطلاعات عمومی ورزشی و تربیت‌بدنی و برگزاری مسابقات اطلاعات عمومی ورزشی جهت فرهنگ‌سازی می‌باشد.

عامل دیگر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی است که شامل شاخص‌های قوانین و دستورالعمل‌های تسهیل‌کننده، تدوین قوانین حمایتی از معلمان تربیت‌بدنی در زمینه‌های حقوقی، رفع موانع قانونی برای جذب اسپانسر در آموزش و پرورش، بازنگری و اصلاح شیوه‌های ارزشیابی درس تربیت‌بدنی، به روز کردن قوانین و مقررات و دستورالعمل‌های ورزش دانش‌آموزی و تصویب منع قانونی تدریس تربیت‌بدنی توسط معلمان غیرتربیت‌بدنی است. هنری و خزایی (۲۰۲۰) به نتایج مشابه دست یافتند. بخش اعظمی از اموری که هر شخص انجام می‌دهد تابع قانون و مقررات سازمان‌های مربوطه هست، ورزش و ورزش دانش‌آموزی از این قاعده مستثنی نیست و برای امور مربوط به توسعه ورزش دانش‌آموزی نیاز به فراهم کردن قوانین و دستورالعمل‌های تسهیل‌کننده به جهت جذب اسپانسرها می‌باشد، همچنین چنانچه معلمان مربوط به این دروس از متخصصان این ورزش استفاده گردد موجب ارتقا انتقال دانش تخصصی می‌شود. افزایش ساعات ورزش در مدارس یکی از مواردی است که در این زمینه می‌تواند کمک‌کننده باشد. در حال حاضر فقط اخبار آن شنیده می‌شود ولی با برنامه‌ریزی صحیح همانند کشورهای توسعه یافته هر روز حدود یک ساعت دانش‌آموزان باید ورزش نمایند؛ که این کار باعث توسعه ورزش دانش‌آموزی می‌شود.

عامل توسعه دیگر سازمانی و اداری با شاخص‌های تدوین برنامه راهبردی در ورزش دانش‌آموزی، وحدت سیاست‌گذاری و تدوین شرح وظایف روشن در ورزش دانش‌آموزی، ثبات مدیریتی در سطح میانی و فوقانی، عملکرد کارشناسی تربیت‌بدنی ادارات (برنامه‌ریزی عملیاتی و هدفمند و سالانه و...)، سطح دانش و تخصص و کارآمدی مدیران تصمیم‌گیرنده، استفاده از تجارب دیگر کشورها و نظام‌های

آموزشی موفق در دنیا، تعامل کارشناسی تربیت بدنی با معلمان تربیت بدنی در منطقه، توجه بیشتر به ورزش دانش آموزان دختر، طراحی و استقرار نظام ملی نظارت، ارزیابی و کنترل در ورزش دانش‌آموزی، توجه به ورزش مدارس غیرانتفاعی، نگاه مدیران بالادستی آموزش و پرورش به حوزه ورزش دانش‌آموزی، شایسته سالاری در انتصاب مدیران ادارات و گروه تربیت بدنی، تعاملات درون‌سازمانی آموزش و پرورش با حوزه متولی ورزش دانش‌آموزی، انتصاب معلمان تربیت بدنی زبده در سمت مسئولین انجمن‌های ورزشی مناطق و استان، تعامل منابع انسانی آموزشی (مدیر و معاونین و معلمان...) با معلم تربیت بدنی، برقراری ارتباط و تعامل با سایر سازمان‌ها، توجه به ورزش مدارس در مناطق روستایی، نظارت و ارزشیابی مستمر از کار معلمان تربیت بدنی، تدوین نظام خیرین ورزش یار، توسعه و ترویج دانش حقوقی در بخش ورزش دانش‌آموزی، فراهم کردن زمینه حضور بخش خصوصی در حوزه ورزش دانش‌آموزی (توجه به مشارکت بخش خصوصی و بسترسازی برای آن) هست. منافی و همکاران (۲۰۱۶) و سمیعی و همکاران (۲۰۲۰) بر اهمیت مدیریت در توسعه ورزش و توسعه ورزش دانش‌آموزی تأکید دارند. مقوله مدیریت در ورزش و تربیت بدنی از سایر جهات مشابه سایر بخش‌های مدیریتی تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر کشور است، اما شاید بتوان گفت به دلیل ماهیت ورزش و علاقه‌مندی زیاد مخاطبان طیف وسیع و گسترده‌ای را دربر می‌گیرد و همچنین از اهمیت بیشتر و حساس تری برخوردار است. از این رو هر نوع تحول و تغییر در ورزش و تربیت بدنی قابل لمس، عینی‌تر و روشن‌تر است و آثارش در سطح جامعه به ویژه با بازخوردهای وسیعی شکل می‌گیرد. در همین راستا پیشنهاد می‌گردد مدیران بر اساس شایستگی‌ها و توانمندی‌ها انتخاب شده و در طی دوران مدیریت تحت نظارت و ارزشیابی قرار گیرند

در نهایت در یک نتیجه‌گیری کلی می‌توان بیان کرد که اهمیت تربیت بدنی و ورزش در سطح مدارس بر کسی پوشیده نیست و بر مبنای اهدافی که وزارت آموزش و پرورش و معاونت تربیت بدنی و تندرستی در نظر گرفته‌اند باید به تمام ابعاد تربیت بدنی و ورزش در مدارس از اهداف اصلاحی و تربیتی تا اهداف همگانی و قهرمانی توجه ویژه‌ای شود که در این پژوهش تمامی این اهداف و ابعاد پوشش داده شدند. از جمله راهکارهایی برای توسعه و ترویج تربیت بدنی و ورزش در مدارس میتوان به تعلیم و تربیت معلمان تربیت بدنی و ورزش در دانشگاه‌های فرهنگیان، برگزاری دوره‌های دانش‌افزایی برای معلمان ورزش، فراهم کردن زیرساخت‌های ورزشی در مدارس با همکاری خیرین و نهادهای مرتبط، برگزاری مستمر اردوها و رویدادهای ورزشی، راه‌اندازی سامانه استعدادیابی دانش‌آموزان و ایجاد پایگاه‌های استعدادیابی در مدارس، برگزاری همایش‌ها و کنفرانس‌های علمی با محوریت ورزشی دانش‌آموزی، تهیه محتوای ورزشی به روز و کاربردی برای دانش‌آموزان، استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی و استعدادیابی ورزشی در مدارس و نظارت دائم و مستمر از فعالیت‌های معلمان ورزش در مدارس از جمله موارد مهمی است که می‌توان بدان اشاره کرد. همچنین ایجاد نگرش‌های مثبت و پویا در دانش‌آموزان، تقویت انگیزه کوشش برای یادگیری، کاهش دغدغه، اضطراب و استرس و بالا بردن عزت نفس و آسایش فکری از جمله رویکردهایی است که در حوزه تعلیم و تربیت برای ورزش مدارس هدف‌گذاری شده تا مصداقی بر شعار "عقل سالم در بدن سالم" باشد. ساعات حضور دانش‌آموز در مدرسه از بهترین زمان‌هایی است که می‌توان با برنامه‌ریزی خوب و مؤثر، ورزش و سلامتی جسم و روح دانش‌آموزان را پی‌ریزی کرد. اگر در زمینه ورزش دانش‌آموزان در مدارس کوتاهی صورت گیرد، با توجه به فراگیر شدن فضاهای مجازی، وقت تعداد زیادی از دانش‌آموزان در شبکه‌های اجتماعی تلف می‌شود و دیگر فرصت و رغبتی برای ورزش و فعالیت بدنی برای آنها باقی نمی‌ماند و در آینده نه‌چندان دور، ممکن است بسیاری از دانش‌آموزان به چاقی مفرط و مشکل‌های روانی شوند. انجام فعالیت‌های ورزشی در مدارس، نه تنها ضرورتی مهم برای تربیت نسلی سالم، تندرست و داشتن دانش‌آموزانی پویا و پرانرژی است، بلکه بهترین فرصت برای نهادینه کردن فرهنگ ورزش در میان آینده‌سازان این مرز و بوم است.

- Dosti, A. Darvish, M. Mohsenifar, M. (۲۰۱۹). Identification and ranking of sports development factors in Mazandaran University. *Journal of Sports Management*, ۱۱ (۴), ۸۰۹-۸۳۱. (Persian).
- Ghanbari Firoozabadi, A. Amani, A. Reyhani, M. Sardroodian, M. (۲۰۱۹). Designing a strategic model for the development of student sports. *Research in educational sports*. ۸ (۲۰), ۱۷۹-۲۰۴. doi: ۱۰,۲۲۰۸۹ / res.۲۰۲۰,۷۸۳۸,۱۷۳ (Persian).
- Islami, SA. (۲۰۱۴). Investigating the role of social-cultural factors and educational research factors- in the promotion and development of public sports (case study, Birjand), the second national conference of the Iranian Scientific Association of Sports Management, Tehran, (Persian).
- Kamalvand, A. Afshari, M. (۲۰۲۱). Analysis of Factors Affecting Marketing Development in Student Sports. *Research in Educational Sports*, ۹ (۲۲), ۲۶۱-۳۰۴. doi: ۱۰,۲۲۰۸۹ / res.۲۰۱۹,۷۱۷۱,۱۶۳۷. (Persian).
- Komova, E. Litvinov, S. Skotnikova, A. (۲۰۱۵). Sport Education at Russian High Schools. *International Journal of Science Culture and Sport*, ۳(۲)
- Manafi, F. Purkiani, M. Dastum, S. (۲۰۱۵). The Impact of Infrastructure and Management Factors on the Development of Sports Participation in Iranian Public Universities, The First National Conference on Sports Science Developments in the Field of Health, Prevention and Championship, Qazvin, (Persian).
- Moradi, Z. Moradi, M. Goodarzi, M. Negin Taji, F. (۲۰۱۲). Relationship between the roles of information, social participation, education and mass media culture with the development of student sports, (Persian).
- Nasiri Khozani, M. Arofzad, SH. Nadi, MA. (۲۰۲۰). Designing a model for sustainable development of Iranian student sports participation. *Journal of Sports Science*, ۱۲ (۳۸), ۱۰۸-۱۳۰. (Persian).
- Pakdian, S. Khatibi, A. Mehdipoor, M. (۲۰۲۰). Strategies for developing student sports funding. *Research in educational sports*. Volume ۹, Number ۲۲ - Consecutive Issue ۲۲. (Persian).
- Ramezani Nejad, R. And Hejbari, K. (۲۰۲۰). Fundamentals of sports development and its application in Iranian sports. *Parliament and Strategy*, ۲۴ (۹۱), ۲۳۳-۲۶۳. (Persian).
- Ramezani Nejad, R. And Yasuri, M. And Javadipour, M. And Malai, M. (۲۰۱۷). Comparison and analysis of the level of development of Iranian provinces in the field of championship sports. *Sports Management Studies (Research in Sports Science)*, ۱۰ (۴۸), ۱۵۳-۱۷۶. (Persian).
- Samii, S. Tojari, f. Nik Ain, Z. (۲۰۲۰). Analysis of the trend of managerial developments in physical education and student sports in the country (from ۱۹۷۸ to ۲۰۱۶). *Research in Educational Sports*, ۸ (۱۹), ۱۷۹-۲۰۰. (Persian).
- Shaholi Kuh-e Shouri, J. Askari, A. Nazari, R. Naghsh, A. (۲۰۲۱). Scenarios for the development of Iranian student sports. *Research in sports management and motor behavior*. ۱۱ (۲۱): ۲۰۹-۱۸۴ (Persian).
- Shariati, H. Taybi Thani, Q. And Fahimi Nejad, AS. Kazem Nejad, A. (۲۰۱۸). Development of a strategic plan for student sports for girls in the second year of high school in Golestan province. *Human Resource Management in Sport*, ۶ (۲), ۳۱۵-۳۳۱. (Persian).